

Стојан КИСЕЛИНОВСКИ

НАЦИОНАЛНАТА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО ВО ЈУЖНА МАКЕДОНИЈА ВО ПОЧЕТОКОТ НА XX ВЕК (1900—1913)

Населението што живееше во Македонија имало различно потекло (Македонци, Турци, Евреи и др.), различна црковна припадност (егзархисти, патриаршисти, муслимани, јудеи) и било различно по бројност. За бројноста и националната припадност на населението што живееше во Македонија односно во Егејска Македонија постои обемна и разновидна литература.

Соседните балкански држави, со желба да ги оправдаат своите територијални претензии спрема Македонија, ја користеле историската наука како силен аргумент со кој ги оправдуваа своите историски и национални интереси во однос на Македонија. Интелектуалните сили на овие балкански држави биле ставени во служба за докажувањето на божедниот грчки, српски и бугарски карактер на Македонија. Статистиките што биле создадени за докажувањето на бројноста и националната структура на населението во Егејска Македонија заради различните државни интереси на претендентите на Македонија, биле многу различни и секогаш контрадикторни. Критикувајќи ја научноста на балканските статистики Wurf bain André констатира дека тие биле „... намерно фалсификувани“¹⁾. Сепак постои една историска вистина, една реалност што во поголема или помала мера треба да биде присутна. Тоа што се забележува во статистиките за националната структура на населението во Македонија е разликата на теоретските принципи што стојат во темелот на грчките, српските или бугарските статистики.

Ние ќе ги прегледаме и ќе се обидеме да извлечеме заклучоци не врз основата на едноставно прифаќање на еден или друг заклучок (Васил К'нчов или Јован Цвиик), туку ќе се обидеме врз основа на научноста на употребените принципи што ги користеле за докажувањето на грчкиот, бугарскиот или српскиот карактер на Македонија да се доближime до реалната етно-

¹⁾ Wurf bain Andre, *L'échange greco-bulgare des minorités ethniques*, Loussane, 1930, p. 23.

графска состојба во Егејска Македонија. Ова е можниот и логичен начин да се доближине до една мината историска реалност, да се доближине макар до релативната историска вистинитост.

Бугарските автори, како Васил К'нчов, со неговата позната книга „Македонија — етнографија и статистика (София 1900), и D. M. Francoff со книгата „La Macedoine et sa population chretienne“ публикувана во Париз во 1905, професорот Јордан Иванов и Владимир Руменов²⁾, секако имаа големо влијание во научниот свет и неговите дела не ретко се употребуваа за докажување на бугарскиот карактер на Македонија.

Ние ќе се обидеме да ги анализираме трудовите на Васил К'нчов и D. M. Francoff, зашто етнографските податоци се сметаат како најверодостојни и од другите бугарски автори што не прават друго, туку настојуваат да ја потврдат етнографската состојба на Македонија, цитирајќи или земајќи ги како мериторен доказ.

Статистиката на Васил К'нчов за етнографската состојба во Егејска Македонија не е основана врз база на црковната припадност или јазичната припадност според јазикот во наставата (грчки, бугарски и српски), туку според јазичната припадност во семејството. Затоа за К'нчов, куќата, по бројност и јазик, е основниот елемент за определување на населението на една националност.

Според К'нчов, состојбата по бројност и народност на христијанското егзархиско и патриаршиско население со говорен македонски јазик, македонско-муслиманско население со македонски говорен јазик и грчко христијанско и муслиманско население со влашки или албански говорен јазик, беше следната во денешна Егејска Македонија во почетокот на XX век:

Националната структура на населението во Егејска Македонија во почетокот на XX век (1900)³⁾

Народност	Бројност
Бугари	358.290
Грци	218.742
Власи	34.427
Албанци	6.875

²⁾ Види, Руменов Владимир, Българите въ Македония подъ гръцка власт, Македонски прегледъ, София, 1940, кн. 4, Иванов И., Българите въ Македония, София, 1915.

³⁾ К'нчов Васил, Избрани произведения, София, 1970, том. II, с. 440—581. По поделбата на Македонија од 1913 година незначителен дел од македонското население влегувал во составот на Југославија и Бугарија, но без да влијае многу врз етнографската состојба на Егејскиот дел на Македонија.

Евреи	59.720
Роми	30.726
Разни	8.910

Вкупно:	717.690
---------	---------

Според статистиката на Васил К'нчов произлегува дека од вкупно 22 кази во Егејска Македонија, 12 биле населени со македонско население наречено бугарско, но со различна црковна припадност (егзархисти, патриаршисти, муслимани), 6 со население од грчко потекло и исто така со различна црковна припадност (патриаршисти и муслимани), потоа влашко, патриаршиско и муслиманско население итн.

На исти заклучоци за структурата на населението во денешна Македонија дојде и D. M. Brancoff. Тој, како и Васил К'нчов, го употребува принципот на јазикот како елемент за определување, давајќи една поширока содржина, проширувајќи му ја вредноста и носи во себе исто така точност и објективност. Ако во статистиката на Васил К'нчов населението се определувало според јазикот, тој го опфаќа населението што им припаѓа на двете основни христијански цркви (егзархисти и патриаршисти) и муслиманската (од словенското и грчкото потекло), Д. М. Brancoff го употребува јазикот како елемент за определување на една или на друга националност, но ја проширува црковната припадност опфаќајќи во рамките на христијанската вера не само егзархиската, туку и католичката, протестантската и патриаршиската црковна припадност со грчки белег. Почитувајќи ги овие принципи, D. M. Brancoff сметал дека националната структура на населението во денешна Егејска Македонија беше следната пред Балканските војни:

Националната структура на населението во Егејска Македонија според D. M. Brancoff⁴⁾

Народност	Бројност
Бугари	382.054
Грци	133.782
Власи	26.153
Албанци	2.994
Роми	9.632
Вкупно:	554.615

⁴⁾ Brancoff D. M., *La Macedoine et sa population Chrétienne*, Paris, 1905, p. 98—247. Статистиката на D. M. Brancoff го опфаќа само христијанското население. D. M. Brancoff е псевдоним на Димитар Мишев, секретар на бугарската егзархија во почетокот на XX век.

Ако се приклучат и традиционално грчките кази од Егејска Македонија, како Касандра (21.925), Кожани (8.220), Анаселичката каза (21.755) и Гребенска каза каде што живеело во мнозинство грчко население, состојбата на населението што ја дава Д. М. Brancoff за Егејска Македонија главно се приближува до статистиката на Васил К'нчов со мали и небитни разлики. Така на пример кај Васил К'нчов македонското население изнесува 357.666, а грчкото 218.774 лица. Според Д. М. Brancoff македонското население изнесуваше 382.034, а грчкото 185.082 лица.

Владимир Рүменов исто така му дава предност на македонското население што исто така го нарекува бугарско во однос на сите други малцинства во денешна Егејска Македонија. Според Владимир Рүменов Македонците преставувале 31,30% или 339.369, Турците 30% или 314.854, Грците 23,3% или 245.251, Власите 1,4% или 44.414, Ромите 25.308, Евреите 68.206, Албанците 15.108 и 8.016 различно население.⁵⁾

Како што видовме погоре, принципот што го употребувале бугарските автори, за разлика од грчките, е јазикот како елемент за определување. Македонците под егзархиска црковна припадност или под патриаршиска црковна припадност со „бугарски јазик“ биле сметани за Бугари. Овој принцип да биде сметан народ од исто потекло, со ист јазик, но со различна црковна припадност да припаѓа на ист етнос, не е само научен, туку е точен и логичен. Унгарскиот народ е единствен иако по црковна припадност од него има католици или протестанти. Баварските Германци се католици, но тоа не им пречи да бидат исто така Германци како северните протестанти Германци. Бугарската држава не малку беше заинтересирана за Македонија. Овој бугарски великодржавен интерес го заштитувала и бугарската историска наука и затоа кај бугарските историчари има неточности и јазикот што го зборуваа Македонците, тие го сметале за бугарски и со тоа и населението било сметано за бугарско.

Основниот пропуст на бугарските автори се состои во тоа дека македонскиот јазик е дел од бугарскиот. Никој не негира и ќе биде антиначно да се негира дека не постоеле и постојат заеднички елементи со бугарскиот јазик и со народот. Но исто така македонскиот јазик има заеднички елементи и црти и со српскиот јазик. Ова зближување е природно поради заедничкото словенско потекло и не треба да се извлекуваат политички туку научни заклучоци. И Украинците имаат многу општи црти со Русите без ник јода ги смета за Руси. Белорусите исто така се блиски со Русите, но никој денеска не им го оспорува самостојното постоење како различен народ од Русите и Украинците. Иста е положбата на словачкиот со чешкиот народ и јазик. Заеднички особини, заедничка историја во минатото, словачкиот

⁵⁾ Рүменов Вл., Българите въ Македония подъ гръцка власть, МП София, 1941, кн. 4, с. 90.

како македонскиот народ и јазик ги негуваше во себе и тие посебни национални белези што му го гарантираа објективно постоење, истите му даваат морално и историско право да се сметаат за посебна нација и народ. Затоа К. П. Мисирков се залагаше за зачувувањето на тој народен, негубарски јазик, што Бугарите го нарекувале бугарски и што бил присутен само во просветата и егзархиската црква, а не и во секојдневното: кука, свадба, седенка, пазар итн.

Ако од една страна докажувањето на бугарските автори за бројноста на едниот елемент врз другиот, врз основа на јазикот што се зборувал во куќата е точно, од друга страна тие прават еден компромис со великобугарската политика, сметајќи го македонскиот јазик за бугарски и со тоа и македонскиот народ како дел од бугарскиот народ. Затоа кога станува збор за бугарскиот народ во Македонија односно во Егејска Македонија, тогаш нема етнографски или национален карактер, туку само политички и реално под тој збор се крие друга националност, со иста и точна бројност што ја даваат, но со македонски карактер. Со употребувањето на јазикот како елемент за определување со соодветните научни оградувања за бугарскиот карактер на македонскиот јазик и бугарската народност во Македонија, тие сепак се доближуваат повеќе од историската вистинитост и даваат една пореална слика за етнографскиот лик на денешна Егејска Македонија.

Странските научници го прифатиле ова гледиште. Leon Lamouche забележува дека статистиката на Васил К'нчов „...се доближува многу до вистината“.⁶⁾ Според Е. Kupher Македонците се наименувани „... славомакедонци“⁷⁾ со најмногубројната народност во Егејска Македонија. До ист заклучок, како И. Верковиќ, М. С. Иречек, дојде и познатиот германски етнолог Weigand⁸⁾ кој патувал во Македонија и на лице место ја видел реалната состојба на населението. Тие потврдуваат дека „бугарското“ население било повеќе на број во однос на грчкото и муслиманско население.

Српските буржоаски статистики, во споредба со бугарските и грчките, се разликуваат по бројноста на националната структура на населението во Македонија и во денешна Егејска Македонија. Тоа што се забележува кај српските статистики и големата разлика на населението, различните аргументи употребени за докажувањето на српскиот карактер на Македонија.

Иван Ивановиќ вели дека од вкупно 1.366.556 жители, колку што имало во Македонија пред Балканските војни: 400.568 биле Срби патриаршисти, 265.408 Срби егзархисти, 400.624 мус-

⁶⁾ Lamouche Leon, *La Question Macedoine*, МП, Софија, 1927, кн. 4, с. 62.

⁷⁾ Kupher E. *La Macedoine et les bulgares*, Lousanne, 1918, p. 11.

⁸⁾ Weigand Gustav, *Ethnographie von Makedonien*, Leipzig, 1924.

лимани, 60.000 Евреи, 190.639 православни несловени, 15.000 Срби католици, 34.277 разни народности⁹⁾. Во иста крајност паѓа и М. В. Веселиновиќ, С. Гопчевиќ, кој исто така сметал дека Србите го сочинуваат главниот елемент во Македонија и во Егејска Македонија. За научноста на овие автори не треба многу да се зборува. Јован Цвијќ во својот труд „Проматрања о етнографији Македонских Словена“ сметал дека Иваниќ, Веселиновиќ, ја носат во своите книги првата заблуда, тоа е ненаучност и збрканост¹⁰⁾. Боривое Милоевиќ, без да ги наречува Македонците Срби и секако под влијание на С. Гопчевиќ, сметал дека во Егејска Македонија словенското население е во мнозинство. Таа констатација ја извлекува со бројноста на словенските живеалишта и куќи. Во Леринската област, според Б. Милоевиќ, христијаните живееле во 4.858 куќи, Турците во 1.889, Власите во 183, Грците и не постоеле; во Костурската област имало 7.224 словенски куќи, 616 словенечко-муслимански, 977 грчки, 1.839 турски; во Солунската област имало 8.482 словенски куќи, 310 словенско-муслимански, 5.649 турски, 563 грчки; во Мегленската област постоеле 1.521 словенски куќи, 3.687 словенско-муслимански, 580 турски, итн.¹¹⁾.

Но најголемата заслуга за српската кауза во Македонија секако му припаѓа на Јован Цвијќ. Цвијќ не прави мали, едноставни и очевидни грешки, не создава статистики со српски белег, како Иван Иваниќ и С. Гопчевиќ, што кај научната јавност создавало природно сомневање. Тешко некој би ја прифатил тезата на Иваниќ, кој е малку упатен во македонската јазична проблематика, дека македонскиот јазик е српски. Тие се толку далечни иако словенечки, што Македонецот не го разбира српскиот јазик во услови на неприсуство на српската власт во Македонија. Затоа Јован Цвијќ вели „...македонското прашање треба да се стави на сосема нова основа“¹²⁾. Новиот придонес на Јован Цвијќ е теоријата на флотантна маса. „...Македонските Словени, пишува тој, немаат одредена национална свест, немаат свое историско минато, немаат свој книжевен јазик“¹³⁾.

Дека Македонците немале свој книжевен јазик е научно точно констатирано, но зошто тие немале книжевен јазик никако не се објаснува во делата на Цвијќ. Кога се создавале српскиот, бугарскиот или грчкиот литературен јазик, немало никакви надворешни отпори. Македонците немале литературен јазик, но постоеле обиди и покрај тешките услови, да се создаде

9) Иванић Иван, Македонија и Македонци, Београд, 1908, с. 32.

10) Цвијќ Јован, Проматрање о етнографији Македонских Словена, Београд 1906, с. 62.

11) Милојевић Боривоје, Насеља српских земаља, 1921, кн. X, с. 19, 21, 38.

12) Цвијќ Јован, цит. дело, с. 7.

13) Исто.

тој јазик. Обидот на К. П. Мисирков, како одраз на една свест, беше научно и политички анатемисан од страна на соседите. Беше потребно да се задржи македонскиот јазик на ниво на дијалект и да се даде можност да се манипулира со македонските периферни дијалекти во корист на соседните балкански држави. Самиот Јован Цвиик ја користи таа можност. Но Цвиик како научник што не му отсуствува научна логика, секако можел да констатира дека тие македонски дијалекти можеле, во нормални услови, да создадат книжевен јазик. Зашто книжевниот јазик може да го потврдува одделното постоење на еден народ, но непостоењето на книжевниот јазик не може да го негира постоењето на една нација и народ. За Цвиик постоењето на книжевниот јазик значеше и постоење на еден народ. Но дали Србите, Бугарите, Грците пред да го создадат книжевниот јазик, постоеа како Срби, Бугари или Грци?

Дека Македонците немаа национална свест е ненаучно заклучено. Националното чувство врз основа на националното потекло се развива преку школата, преку црквата и преку државноста. Бугарската, грчката и српската државност, врз основа на српско, грчко и бугарско потекло, развиле кај нивните народи силно национално чувство, но во Македонија не постоеа таквите услови. Не постоеа македонска државност, македонски школи или македонска црква, што во краток период, врз основа на македонското потекло, ќе создавале свесно и силно национално чувство кај Македонците. Фактот дека туѓите пропаганди, и покрај усиљите, не создадоа трајно немакедонско чувство кај Македонците е потврда за македонската свест и чувство иако не во развиена форма како што постоеа кај соседните народи поради постоењето на грчката, бугарската и српската државност.

„Тешко ќе се посочи друга балканска област, пишува Блаже Конески, во која националниот, културниот развиток во попоследните два века да биде толку сложен како во Македонија. Причините за таквата ситуација се многустрани, а сите тие се изразија во фактот што процесот на националната еманципација на македонскиот јазик беше сопиран...“¹⁴) И тоа не само во правец на јазикот. Фактот дека Македонците ја прифатиле патриаршиската црква не е потврда кон грчка припадност и грчка национална свест. Кога се создала егзархиската црква, Македонците ја прифатиле како поблиска до македонската свест и тоа исто така не може да биде потврда кон бугарската припадност или бугарската национална свест. Македонската свест еволуирала во текот на историјата, но секогаш се стремела да оди кон сè помакедонско, во училиштето, во црквата, во државноста т.е. во правец кон автентичната македон-

¹⁴) Конески Блаже, Развитокот на современиот македонски литературен јазик, в. „Нова Македонија“, 25. IX 1975.

ска свест. Можеме да заклучиме дека српските буржоаски научници главно немале и не употребувале научни принципи за докажувањето на српски карактер на македонија односно Егејска Македонија. Тоа се гледа јасно дека самите политички фактори не само што се сомневале туку и биле убедени за ненаучноста на трудовите што биле публикувани во Србија. Самите српски конзуди што биле во Македонија и што ја познавале на теренот реалната состојба во Егејска Македонија се спротивставиле за публикувањето на книгата на С. Голчевиќ на француски јазик како ненаучна и неавторитетна¹⁵). Истото го потврдува и Сима Томиќ, српски пратеник во Македонија, кој во извештајот, испратен до српската влада, го пишува следното „... српската крижевност не дала едно сериозно дело за Македонија“.¹⁶) И покрај тоа српската наука и посебно теоријата на флотантната маса забележа еден успех кај научниот свет. За Villari Luigi Македонија е „... совршен етнографски музеј“.¹⁷) Edmond Bouchie de Belle паѓа исто така под влијание на „објективните“ српски научници. За Bouchie de Belle, како и за Цвиик, Македонците се разликуваат од другите балкански народи зашто немаат ни национален живот ни национална свест.¹⁸) Главно, кај странските научници постои голема слабост, имено тие ја познаваат Македонија главно преку посредници: било тоа од бугарски, српски или грчки автори. Но битното кај странските историчари се наоѓа само кај оние што ја посетиле Македонија и Егејска македонија и констатирале дека навистина словенскиот елемент е во мнозинство и дека не станува збор ни за Бугари ни за Срби, туку единствено за Македонски Словени. Карл Хрон, добар познавач на српскиот и бугарскиот јазик, го потврдува тоа уште кон крајот на XIX век.¹⁹)

Разгледувајќи ги грчките статистики за националната структура на населението, се забележува дека, спротивно со српските и бугарските, грчкиот елемент е тој што е претставен како најброен елемент во Егејска Македонија.²⁰) Грчкиот Силогос, во статистиката што ја публикува во 1903 година, сметал дека од вкупно 1.873.000 жители колку што имале Македонија, 777.000 биле Турци, 374.000 Бугари, 659.000 Грци и 700.0000 разни др. Исти податоци дал и министерот М. Делијанис за весникот „Le Temps“

¹⁵) Види Апостолов Александар, Еден документ за положбата на Македонија на крајот на XIX и почетокот на XX век, Гласник ИНИ, Скопје 1963, бр. 1, с. 248.

¹⁶) Исто, с. 254.

¹⁷) Villari Luigi, The Balcan Question, London 1905, p. 121.

¹⁸) Bouchie de Belle Edmond, La Macedoine et les macedoniens, Paris, 1922, p. 44.

¹⁹) Хрон Карл, Народноста на Македонските Словени, Скопје, 1966, (Редакција и рецензија Христо Андоновски-Полјански).

²⁰) Од ова не прави исклучок ниту еден грчки историчар.

бр. 15.897 од 26. XII 1904 година, кој сметал дека во Македонија живееле 322.162 Бугари, 652.725 Грци, 17.076 Власи, 1.253 романизирани Власи, 53.147 Евреи, 8.911 Роми и 5.583 разни народности²¹⁾.

Stilipon Kiriakides во неговата книга „The northern boun-garies Hellenisme“ сметал дека само во Солунскиот вилает живееле 373.227 Грци и 207.317 Бугари. Во Битолскиот вилает живееле според истиот автор, 261.283 Грци и 178.410 Бугари. Вкупно во двата вилаета живееле 634.510 Грци и 385.729 Бугари.²²⁾ Бројноста на грчкиот елемент е поголема кај Улисе Јалемос. Со желба да ги зацврсти грчките позиции во текот на Берлинскиот мировен договор (1878), Јалемос ја публикува книгата „Елинизмот пред Конгресот“. Според него во Егејска Македонија најброен бил грчкиот (750.000), турскиот (390.000) и потоа бугарскиот елемент (300.000), итн.²³⁾

Посебно внимание за националната структура на населението во Егејска Македонија посветува и В. Колокотронис во неговата книга „La Macedoine et l'hellenisme (Париз, 1919). За Колокотронис Македонија е всушност само денешна Егејска Македонија и со мали делови од Петричко, Струмичко, Кавадарско, Прилепско, нешто од Неврокопската каза. Во рамките на оваа историска Македонија Колокотронис сметал дека живееле 423.490 Грци, 135.110 Бугари²⁴⁾. Како што се гледа, во грчките статистики и во грчките изданија бројниот распоред меѓу македонскиот елемент и грчкиот елемент е различен и е во корист на грчката народност. Ако бугарските научници го користеле јазикот како елемент за национално определување на населението, грчките научници и историчари го отфрлуваат овој елемент и како основен елемент за докажувањето на бројноста на населението што живеело во Егејска Македонија прифаќаат секундарни фактори, како просветата (број на школи) и јазикот на просветата, манифестираното национално чувство, и теорија на загубениот јазик.

„Создавањето на школи и различни друштва, пишувал Стефанос Пападопулос, претставува секако најдобар доказ за определувањето на националноста на жителите на еден регион зашто тоа сведочи јасно за неговото слободно изјаснување...“²⁵⁾

Дека во Егејска Македонија постоеле грчки школи со грчки наставен јазик никој не го оспорува, но тоа не може да биде

²¹⁾ Цитирано според Д. М. Бранков, цит., с. 197.

²²⁾ Kiriakides P. Stilipon, The northern ethnologikal boun-garies, Hellenism, Thesaloniki, 1955, p. 45.

²³⁾ МП, София, 1936, кн. 1—2, с. 225.

²⁴⁾ Colocotronis V. La Macedoine et l'hellenisme, Paris, 1919, p. 612.

²⁵⁾ Papadopoulos Stefanos, Ecole et associations grecques dans la Macedoine du Nodr durant le dernier siécle de la domination, Balcan, Studies, Thesaloniki, 1962, vol. 3, p. 398.

мериторен доказ за докажувањето на бројната надмоќност на едниот елемент врз другиот. Ако биде прифатен грчкиот принцип за докажувањето на националната структура на населението врз основа на просветата (број на школи и ученици) и јазикот во просветата, ги добиваме следните резултати за неколку кази во Егејска Македонија. Во Костурската каза постоеле вкупно 38 школи со грчки наставен јазик со 2.281 ученици, во Леринската каза 25 школи со грчки наставен јазик со 923 ученици, во Воденската каза 20 грчки школи со 935 ученици, во Демир-Хисарската каза 12 школи со грчки наставен јазик со 273 ученици, во Серската каза 54 школи со грчки наставен јазик со 3.426 ученици, во Драмската каза 14 школи со грчки наставен јазик со 927 ученици, итн.²⁶⁾

Но ако за истите кази се уважи принципот врз основа на јазикот кој се зборувал во семејството, се добиваат следните интересни резултати. Во Костурската каза постоеле само 15 населени места со грчки мајчин јазик, во Леринската каза само една населба со грчки мајчин јазик²⁷⁾, во Демир Хисарската каза три населени места со грчки мајчин јазик, во Серската каза 44 населени места со грчки мајчин јазик, итн.

Ако се создаде една статистика за националната структура на населението во гореспоменатите кази, употребувајќи го грчкиот принцип врз основа на јазикот во просветата, произлегува дека во овие кази грчкото население живеело во 163 населени места со соодветното население. Но ако за истите кази се употреби принципот врз основа на мајчиниот јазик што се зборувал во семејството, се добиваат следните резултати: дека грчкото население не било присутно во 163 населени места, туку само во 65 населени места со соодветното грчко население и со грчки мајчин јазик. Разбирливо е зошто грчките научници не го употребуваат јазикот како елемент за определување, туку просветата, што дава можност населените места со македонски јазик, да бидат сметани, врз основа на јазикот во просветата, за Грци. Од друга страна, ако бројноста на грчките школи е голема, тие сепак не се доказ за докажувањето на грчкото мнозинство во Егејска Македонија. Скоро сите грчки школи што постоеле во денешна Егејска Македонија не биле создадени исклучително врз грчки национален елемент за да може преку нив да се согледа реалната структура на населението во денешна Егејска Македонија. Грчките школи биле создадени не само врз грчки, туку врз основа на македонски, влашки, албански нацио-

²⁶⁾ Податоците за бројот на школите се земени од D. M. Brancoff *La Macedoine et sa ...*, Paris, 1905.

²⁷⁾ Во Леринско и Демир-Хисарско не постоеле грчки населени места, туку изгледа станува збор за влашко население со прогрка наклоност.

нални елементи. Следната статистика иако делумно, ќе го потврди тоа и ќе осветли макар и парцијално, и ќе ни даде можност да се доближиме до историската вистина.

Грчки школи за македонски национален елемент²⁸⁾

Каза	Школи	Учители	Ученици
Кукушка	1	1	4
Ениџе-вардарска	9	24	650
Леринска	18	37	522
Костурска	21	70	796
Воленска	19	95	925
Демир-Хисарска	7	18	148
Лагадинска	7	95	318
Драмска	4	25	126
Серска	17	103	395
Солунска	16	117	1.362
В к у п н о:	119	585	5.246

Грчки школи за влашки етнички елемент²⁹⁾

Каза	Школи	Ученици
Леринска	7	240
Костурска	5	300
Демир-Хисарска	3	67
Драмска	1	250
Серска	5	255
Солунска	10	775
В к у п н о:	31	1.892

Исто така постоеле грчки школи во места со мешовито македонско, влашко и албанско христијанско население. Така, во Серес постоеле 5 грчки школи, во Драмско 5, во Демир-Хисарско 4, во Воденско 1, Леринско 3, итн.³⁰⁾. Значи, населението места и населението во денешна Егејска Македонија со грчки наста-

²⁸⁾ Brancoff D. M., op. cit., p. 98—238.

²⁹⁾ Исто.

³⁰⁾ Исто.

вен јазик во школите, врз основа на македонски, влашки или албански христијански елемент не можат да бидат сметани за Грци. Ако се прифати грчкиот принцип за припадност на населението на една или друга нација, кој се определува врз основа на јазикот во наставата, како тогаш да се сметаат и определат Македончињата што посетуваа католичка или протестантска настава на француски јазик и во семејството со мајчин македонски јазик? Бројот на школите со соодветниот број ученици не ја преставува реалната национална слика на населението на еден регион. Во денешна Егејска Македонија, скоро сите грчки села со грчки мајчин јазик биле опфатени во просветната мрежа и може врз основа на нив да се добие една реална слика за грчкото малцинство во денешна Егејска Македонија. Но истото не важи и за македонското население. Голем број македонски села не биле опфатени во просветната мрежа и според грчките принципи, би значело да не бидат присутни во статистиките. Само во Рнише-Вардарската каза не биле опфатени 26 македонски села со 9.727 ученици, во Кукушката каза не биле опфатени 17 села со 5.864 чисто македонско население, итн.³¹⁾ Се извлекува заклучок дека грчката патриаршија била повеќе заинтересирана да отвори школи за негрчко население. Тоа не било специфично само во Македонија, туку и во Романија, и во Бугарија постоеле слични ситуации. Грчката држава уште не ја беша добила независноста во 1830 година а веќе во Битола беше отворено и првото грчко училиште.³²⁾

Како што просветата и бројот на грчките школи не можат да бидат научни аргументи, така и резултатите и статистиките врз една ваква основа се далеку од реалноста и длабоко ја деформираат, но исто така и манифестираното чувство преку присуство на грчката црква, школа итн. не може да биде прифатено како принцип со научен потфат.

Ако во Западна Европа посетата во Алсас и Лорен на француска или германска настава е исто така доказ на соодветната национална француска или германска припадност и одраз француско или германско национално манифестирано чувство, во Егејска Македонија ное само што е одраз на националната припадност, туку не е ни одраз на манифестирано национално чувство. Реално манифестирано чувство во Алсас и Лорен е одраз на националното германско или француско потекло, во Македонија тоа е принудено манифестирано чувство создадено од грчката, бугарската и српската школа и црква. Реалното македонско чувство Македонецот го манифестирал штом ќе излезел од училиштето, со својот мајчин јазик, со своите македонски приказни, свадби, ора и обичаи. Затоа постои една македонска свест

³¹⁾ Исто, с. 99.

³²⁾ Papadopoulos Stefanos, op. cit., p. 399.

која нема ништо заедничко со школската свест и која била создадена во текот на вековите. Школската свест, како што добро пишува Јован Цвиик“, е наметната, од пропагандите создадена“³³).

Ниту теоријата на „загубениот јазик“, употребувана за докажувањето на грчкиот карактер на Егејска Македонија, нема научна основа. Имено, според оваа теорија, целото население од денешна Егејска Македонија, без оглед дали зборува македонски или грчки, сите се Грци, зашто тие што го зборувале словенечкиот јазик се Грци со „загубен мајчин јазик“.

„Овој дијалект (македонски — м.б.) беше сиромашен и едноставен, пишува Харитон Коризис и затоа почнале да го употребуваат и Грците меѓу себе наместо богатиот и тежок грчки јазик.“³⁴) Поради тоа овој феномен „... Грците во Македонија не зборуваат секогаш грчки и го зборуваат македонскиот дијалект“ зашто „... е лесен“.³⁵) И со тоа целокупното население се третира како грчко и грчкиот елемент е престапен во големо мнозинство.

Во историјата секако постоеле феномени за исчезнување на јазикот. Ирците, по окупирањето од страна на Англичаните, постепено го загубиле ирскиот и го прифатиле англискиот јазик како мајчин јазик. Еден сличен феномен се случил и во периодот на симбиоза меѓу Даките и Римјаните во периодот на формирањето на денешниот романски народ и јазик. Паралелно со формирањето на новиот народ, се формирал и новиот јазик, со асимилирање и исчезнување на послабиот културно развиен народ и јазик. Поразвиениот народ од материјалната и духовната страна го наметнува својот белег и понеразвиениот народ, со помал или поголем отпор, го прифаќа овој закономерен неминовен развој. Затоа, во Егејска Македонија, не може да постои исклучок, постои туку асимилација, но не на грчки, туку на словенски елемент и словенски јазик.

Но дали е можно, во присуство на толку контрадикторни статистики, да се добие реална слика за состојбата на населението во Егејска Македонија по неговата структура и бројност? И самиот Цвиик се прашувал дали во Македонија „... е можно поточно да се одвојат Словените, Грците, Турците, Власите и други.“³⁶)

Сложеноста на ова прашање е евидентна, но политичките настани во периодот од 1913 и 1923 година (Балканските војни, Грчко-турската војна, Лозанскиот мировен договор со задолжи-

³³) Цвијић Јован, цит. дело, с. 13.

³⁴) Hariton S. Korizis, Makedonia ghi Eliniki, Atina, 1950, p. 68.

³⁵) Pantutidis A. Istiriki ke ehnologhiki meleti tu Balkaniku zitimatos, p. 20, s.a., s.1.

³⁶) Цвијић Ј., Основе за географију и геологију Македоније и Србије, Београд, 1906, с. 545.

телната размена на населението меѓу Грција и Турција) даваат можност да добиеме појасна слика за реалната бројност на населението во денешна Егејска Македонија. Тоа ќе го докажеме единствено со грчката официјална статистика за пописот на населението на Грција од 1928 година.

Според официјалната статистика за попис на населението од 1928 година во Егејска Македонија живееле 1.412.477 жители.³⁷⁾ Но сето население не било родено и не живеело во Егејска Македонија и пред 1913 година. Според местото на раѓањето вака изгледала состојбата на населението што живеело во Егејска Македонија во 1928 година:

Структура на населението во Егејска Македонија
според местото на раѓање³⁸⁾

Родени во Егејска Македонија	Родени во Грција	Родени во странство
784.278	53.356	565.143

Јасно се гледа од горенаведената статистика дека од вкупното население на Егејска Македонија што броело 1.412.477 жители, 618.499 лица биле дојдени по Балканските војни, како резултат на внатрешните и надворешните миграциони движења во периодот 1913—1928 година. Значи само 784.278 жители од целокупното население во Егејска Македонија биле родени и живееле во Егејска Македонија и пред 1913 година. Членовите на Карнагиевата комисија што биле неутрални во однос на македонскиот спор, сметале дека во Егејска Македонија живееле по националност и бројност, следните христијански народи:

Националната структура на христијанското население
во Егејска Македонија по 1913 година³⁹⁾

Националност	Бројност
1. Македонци (наречени Бугари)	329.371
2. Грци	236.755
3. Власи	44.414
4. Албанци	15.108

³⁷⁾ Statistika apotelezmata tis apografis tu plitizmu tis Eladoostis 15—16 maju 1928, Athina, 1935, p. 13.

³⁸⁾ Исто, с. 12.

³⁹⁾ Анкета на Балканите, Карнагиевата комисија по войните през 1912—1913, Софија, 1941, с. 128.

Националност	Бројност
5. Роми	25.302
6. Евреи	68.206
7. Разни	8.019
В к у п н о:	727.175

Според членовите на Карнагиевата комисија во Егејска Македонија живеело како негрчки елемент, 403.548 македонско, влашко, еврејско, абланско и ромско население. Тоа значи дека пред Балканските војни 403.548 лица не биле од грчко потекло, а само 236.755 биле грчко население по потекло и јазик. Ни останува за определување уште 143.975 жители. Ова население, всушност, го претставува природниот прираст на целокупното население од 784.278 што било составено од Македонци, Грци, Влаши, Роми, итн. во периодот од 16 години.

Ако ги споредиме овие реални бројки и бројките на грчките статистики (грчкиот Силогос, статистиката на министерот Делијанис и др.) се гледа големиот расчекор што постои меѓу реалноста и фикцијата на грчките статистики.

Затоа статистиката на Васил К'нчов, како и статистиката на Карнагиевата комисија, што е создадена врз основа на јазикот што се зборува во куќата, можат да бидат сметани како најверодостојни и според тоа реалната бројност на целокупното христијанско и муслиманско население пред Балканските војни била следната во Егејска Македонија:

Националната структура на населението во Егејска Македонија пред 1913 година⁴⁰⁾

Народност	Бројност
1. Македонци	329.371
2. Турци	314.854
3. Грци	236.755
4. Влаши	44.414
5. Албанци	15.108
6. Роми	25.302
7. Евреи	68.206
8. Разни	18.019
В к у п н о:	1.042.029

⁴⁰⁾ Enquete dans les Balkanes, Rapport Dotation Carnegie pour la Paix internationale, Paris, 1914, p. 184.

Но грчката, српската и бугарската историска литература со грчки, српски и бугарски карактер постигнале сепак еден успех. Овие пропаганди со своите „научни“ статистики, различни етнографски карти и различни етнографски толкувања (Јован Цвиик) придонесоа не само да не се знае точно и јасно бројот на населението по националната структура во Егејска Македонија, туку создадоа вештачко убедување во научниот и политички свет во Европа дека Македонија односно Егејска Македонија е шаренило на народи (Грци, Срби, Бугари) па според тоа самото природно и морално правило за решавање на македонското прашање е единствено можно со присуство на трите заинтересирани балкански држави: Грција, Бугарија и Србија. Со тоа Македонија беше априори поделена меѓу своите соседи. Дел од Европа беше убедена (поради сопствени политички цели) од потребата за едно вакво решение во однос на македонското национално прашање, а Балканските војни врз основа на овие „историски научни докази“ материјално ја довршија поделбата на Македонија нанесувајќи му на македонскиот народ еден силен удар со негирањето на сопствен, национален и државен живот.

Со Балканските војни и со почетокот на миграционите движења, етнографскиот лик на Егејска Македонија претрпе големи промени и почна една нова страница за македонскиот народ од Егејска Македонија, што му е рамна само ирската, курдистанската и ерменската трагедија.